

فرش ایران در دوره صفویه

مؤلفان:

دکتر حسین یآوری

زینب (ریحانه) رجبی

فائزه قادری

انتشارات سایه بان هنر

سرشناسه	: یاوری، حسین، ۱۳۳۵ -
عنوان و نام پدیدآور	: فرش ایران در دوره صفویه/ حسین یاوری، زینب (ربحانه) رحیمی، فائزه قادری.
مشخصات نشر	: تهران: سایه بان هنر، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۳۸۵ ص.: مصور (رنگی).
شابک	: 978-600-7135-17-4
وضعیت فهرست نویسی	: فیمپا
موضوع	: قالی و قالی بافی -- ایران
موضوع	: ایران -- تاریخ -- صفویان، ۹۰۷ - ۱۱۲۸ق.
شناسه افزوده	: رحیمی، زینب، ۱۳۶۳ -
شناسه افزوده	: قادری، فائزه ۱۳۶۰
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۳ ۳۸۰۹NK ۱۳۹۳ ۱۳۹۳ الف/
رده بندی دیویی	: ۷۹۵۵/۷۴۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۵۵۱۹۶۸

انتشارات سایه بان هنر

انتشارات سایه بان هنر

مدیر مسئول: منیر دارائی

فرش ایران در دوره صفویه

حسین یاوری - زینب رحیمی - فائزه قادری

چاپ اول: ۱۳۹۳

شمارگان: ۱۱۰۰

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۳۵-۱۷-۴

حق چاپ برای نشر سایه بان هنر محفوظ است.

سایه بان هنر: تلفن: ۶۶۲۸۶۹۴۷- فاکس: ۶۶۶۵۱۵۲۳ همراه: ۰۹۱۲-۳۷۰۳۳۹۴

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: شرکت چاپ و انتشارات

قیمت: ۴۸۰۰۰ تومان

بی تردید هیچ صاحب سخن و هیچ اهل قلم و به عبارتی هیچ گفتار و نوشتاری نمی تواند عظمت و زیبایی فرش ایران را به شرح و وصف در آورد چرا که این هنر عطیه الهی و جلوه ای از لطف و قدرت لایزال و زوال ناپذیر خالق همه زیبایی ها و خوبی هاست.

شاهد این مدعا، هزاران مقاله، صدها جلد کتاب به زبان های مطرح دنیا و برگزاری صدها همایشی است که پیرامون فرش ایران به رشته تحریر درآمده، مکتوب شده، بر پا شده و دستاوردهای آن چاپ و منتشر شده ولی هنوز ناگفته ها و نانوشته ها در این وادی بسیار است.

مفهومی ترین و کاربردی ترین هنر جهان، اصیل ترین هنر ایران و علاقه مفراط و درواقع عشق میلیون ها نفر ایرانی به فرش دستیافت، موجب آن شده که این «هنر-صنعت» علیرغم فراز و فرودهای بسیار هم چنان در سطح جهانی مطرح و نام ایران با نام فرش و فرش با نام خدایی ترین سرزمین دنیا- ایران- توأم و همراه باشد.

با عنایت به آنچه که گفته شد، در عین حال همه صاحب نظران فرش در عرصه گیتی بر این مهم اتفاق نظر دارند که اوج درخشش، شکوفایی و بالندگی فرش ایران دوره صفویه یعنی از سال ۹۰۷ تا ۱۱۴۸ ه.ق بوده است که به واسطه علل و عواملی که بخشی از آن در کتاب حاضر آمده است، فرش ایرانی به بالاترین استانداردهای یک هنر کاربردی و به اوج کمال و زیبایی رسیده است.

در پی به تحریر درآوردن حدود ۷۰ جلد کتاب که سه کتاب آن در ارتباط مستقیم با فرش ایران بوده است و چهار دهه مطالعه، بررسی و تحقیق در مقوله فرش، درصدد برآمدم تا با نگارش کتابی در

خصوص «فرش دوره صفویه» من هم به سهم خود به بررسی علل و عوامل رشد و بالندگی و معرفی شاهکارهای فرش جهان که در دوران صفویه تولید و هم اکنون تعداد زیادی از آن زینت بخش موزه‌ها، دیگر مراکز هنری و حتی مجموعه‌های خصوصی افراد خوش ذوق و فرهنگ دوست در سراسر دنیا است، اقدام کنم. شاید در این رهگذر بتوانم تا حدودی ادای دین کنم.

در مجموعه‌ای که پیش رو دارید و برای درک بهتر موارد، مطالب را در پنج فصل تهیه و تنظیم کرده‌ایم.

فصل نخست را به آشنایی با سلسله صفویه اختصاص داده‌ایم. در فصل دوم مطالبی در خصوص هنر و معماری ایران در دوره مذکور تقدیم شده است. در فصل سوم، به کلیاتی درباره فرش ایران پرداخته شده است و فصل چهارم، بررسی علل و عوامل رشد و شکوفایی و ویژگی‌های فرش ایران در دوره صفویه، مدنظر بوده و در نهایت فصل پایانی را به معرفی، گروه بندی و شاهکارهای فرش ایران در دوره صفویه، اختصاص داده‌ایم.

در نگارش کتاب حاضر که انکاء آن افزون بر تجربیات چهل ساله و کار و فعالیت و مدیریت و تدریس در زمینه هنرهای سنتی و صنایع کشورمان بوده است و مطالعات سال‌های اخیر هم سخت مدد رسان بوده است، امکان و افتخار آن را یافتیم تا از همکاری بسیار ارزشمند و صمیمانه سرکار خانم زینب (ریحانه) رجبی کارشناس ارشد رشته برنامه‌ریزی توسعه جهانگردی و سرکار خانم فائزه قادری فارغ‌التحصیل رشته کارشناسی فرش بهره‌مند شوم که بدون تردید کوشش و تلاش مستمر و مفید آنان، هم بر غنای مطالب افزود و هم موجب تسریع در تدوین و آماده‌سازی کتاب شد. از این رو با سپاس از آن‌ها، خالصانه‌ترین مراتب حق‌شناسی خود را به پیشگاه ایزد منان که توفیق انجام این کار را عنایت فرمود، تقدیم می‌دارم.

فهرست مطالب

۵	مقدمه
۷	فصل اول - آشنایی با سلسله صفویه
۷	۱-۱ کلیاتی پیرامون دوره صفویه
۲۵	۲-۱ تهران در عصر صفویه
۳۱	۳-۱ شاهان دوره صفویه
۸۰	۴-۱ سرنگونی امپراتوری و دودمان صفویه
۸۶	منابع فصل اول
۸۹	فصل دوم - هنر و معماری دوره صفویه
۸۹	۱-۲ مقدمه‌ای بر هنر و معماری دوره صفویه
۹۱	۲-۲ فرهنگ و هنر در دوره صفویه
۹۸	۳-۲ هنرهای شاخص دوره صفویه
۱۳۴	۴-۲ معرفی برخی از هنرمندان مشهور دوره صفویه
۱۵۱	۵-۲ معماری ایرانی در دوره صفوی
۱۷۹	منابع فصل دوم
۱۸۹	فصل سوم - کلیاتی درباره فرش ایران
۱۸۹	۱-۳ تعریف فرش
۱۹۰	۲-۳ انواع فرش
۱۹۱	۳-۳ نگاهی به پیشینه فرش بافی

۲۰۱.....	۳-۴- مواد اولیه مصرفی در قالی بافی:
۲۰۲.....	۳-۵- ابزار کار
۲۰۶.....	۳-۶- گره به عنوان وجه تمایز قالی با سایر زیراندازها
۲۰۸.....	۳-۷- رجشمار
۲۰۹.....	۳-۸- ابعاد و اندازه‌های متناسب قالی
۲۱۲.....	۳-۹- رسوم و قواعد در قالی ایران
۲۱۳.....	۳-۱۰- مفهوم طرح، نقشه و نگاره در قالی
۲۱۴.....	۳-۱۱- طبقه‌بندی طرح‌ها و نقوش رایج در قالی ایران
۲۲۱.....	۳-۱۲- نقش فرش در زندگی اقتصادی و حیات فرهنگی ایران
۲۲۵.....	۳-۱۳- مراکز مهم قالی‌بافی ایران
۲۲۷.....	۳-۱۴- فرش و زیبایی شناسی
۲۳۳.....	فصل چهارم بررسی علل و عوامل رشد و شکوفایی و ویژگی‌های فرش ایران در دوره صفویه
۲۳۳.....	۴-۱- نگاهی به تاریخچه و وضعیت فرش ایران در دوره صفویه:
۲۳۵.....	۴-۲- علل و عوامل رشد و شکوفایی قالی ایران در عهد صفوی:
۲۳۹.....	۴-۳- ویژگی‌های قالی‌های عهد صفوی
۲۴۴.....	منابع مورد استفاده در این فصل
۲۴۳.....	فصل پنجم-قالی‌بافی ایران در دوزۀ صفویه (دوره اوج، شکوه و بالندگی قالی)
۲۴۳.....	۵-۱- اعتقادات و باورهای عصر صفوی
۲۴۷.....	۵-۲- اطلاعات تاریخی قالی بافی دوره صفوی
۲۵۰.....	۵-۳- ویژگی‌های نقاشی دوره صفویه
۲۵۹.....	۵-۴- مفاهیم هندسی و بیان عددی در هنر قالی عصر صفوی
۲۶۹.....	۵-۵- نماد پردازی نقوش در ارتباط با عوامل آفرینندۀ طرح‌های قالی
۲۷۹.....	۵-۶- جایگاه رنگ در باورهای دینی و مبانی رنگ قالی‌های صفوی
۲۸۲.....	۵-۷- کاربرد خط نگاره‌ها در قالی‌های صفوی
۲۸۳.....	۵-۸- طبقه بندی فرش‌های صفوی
۳۶۱.....	منابع مطالب فصل پنجم